вісник України. − 2010. − № 6. − Ст. 271.
14. Про затвердження Змін до Ліцензійних умов провадження професійної діяльності на фондовому ринку – діяльності з організації торгівлі на фондовому ринку : рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 8 груд. 2009 р. № 1561 // Офіційний вісник України. − 2010. − № 6. − Ст. 269.
15. Про затвердження Ліцензійних умов провадження професійної діяльності на фондовому ринку – депозитарної діяльності : рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 26 трав. 2006 р. № 349 // Офіційний вісник України. − 2006. − № 34. − Ст. 2435.
16. Про Національний банк України : закон України від 20 трав. 1999 р. № 679-XIV // Відомості Верховної Ради України. − 1999. − № 29. − Ст. 238.
17. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності : закон України від 6 верес. 2005 р. № 2806-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 48. – Ст. 483.

Надійшла до редколегії 27.08.2010

УДК 342.97+35.075.5

Н. В. ІЛЬЄВА,
старший викладач кафедри конституційного права
та правосуддя економіко-правового факультету
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

НОТАРІАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Визначено види нотаріальної діяльності, які становлять об'єкт адміністративно-правового регулювання. Надано визначення механізму адміністративно-правового регулювання зазначеної діяльності.

ИЛЬЕВА Н. В. НОТАРИАЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК ОБЪЕКТ АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ
Определены виды нотариальной деятельности, которые составляют объект административно-правового регулирования. Дано определение механизма административно-правового регулирования указанной деятельности.

ILYEVA N. NOTARIAL ACTIVITY AS AN OBJECT OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION
The types of notarial activity which compose an object of administrative and legal regulation are determined. The mechanism of administrative and legal regulation of the mentioned activity is defined.

Розвиток України в напрямку інтеграції до світового співтовариства передбачає приведення її законодавства до рівня світових стандартів. Водночас ці процеси суттєво позначаються на організаційних формах та правових засадах функціонування ряду державних інституцій та насамперед тих із них, які самі безпосередньо впливають на зазначені процеси. Серед таких інституцій важливе місце посідає саме нотаріат, який у сучасних умовах соціально-економічного розвитку перетворився з маловажливої інституції, якою він був за часів існування радянської соціально-економічної системи, на впливовий інститут держави.

Актуальність обраної теми зумовлена насамперед необхідністю всебічного вивчення особливостей адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності, оскільки зазначений інститут підлягає системному реформуванню в умовах сьогодення.

Слід зазначити, що в наукових дослідженнях з адміністративного права проблеми правового регулювання нотаріальної діяльності не набули достатнього ступеня вивченості.

Таким чином, **метою** даного дослідження є визначення особливостей адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності та вдосконалення правового регулювання останньої, що обумовлено як недостатнім теоретичним доробком, так і впливом цієї діяльності на формування ефективної системи публічної адміністрації, що надаватиме якісні публічні, в тому числі й нотаріальні, послуги громадянам на рівні, що відповідає європейським стандартам.

Предмет наукових досліджень з адміністративного права становили переважно проблеми організації нотаріату, розглянути в роботах таких науковців, як Г. Ю. Гулєвська, Н. В. Карнарук, Г. Б. Романовський, О. В. Романовська,

© Ільєва Н. В., 2010

В. В. Комаров, Л. С. Сміян, Ю. В. Нікітін, К. І. Федорова; теоретичні проблеми щодо змісту адміністративно-правового регулювання були предметом досліджень таких учених, як В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, І. Л. Бачило, Д. М. Бахрах, Ю. П. Битяк, Т. О. Коломоєць, А. Т. Комзюк, В. К. Колпаков, М. М. Тищенко тощо. Праці зазначених учених покладені в основу формування підходу щодо вивчення проблеми адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності в Україні.

Для визначення змісту адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності необхідно дослідити насамперед зміст поняття «нотаріальна діяльність». Таке визначення можна сформулювати виходячи з аналізу теоретичних положень про сутність такої діяльності.

У зміст терміна «нотаріальна діяльність» вчені вкладають різні значення, і це зрозуміло, оскільки законодавцем дана визначення не сформульовано. Так, у Законі України «Про нотаріат» використовуються словосполучення «нотаріальні дії» (ст. 1), «нотаріальна діяльність» (ст. 2-1), «діяльність нотаріусів» (ст. 2). На думку К. І. Федорової, нотаріальна діяльність – це основна функція окремих установ, утворень та осіб, які у різні часи мали певне призначення, тісно пов'язана із суспільним і сімейними устроєм, спадковими і речовими правами, тому логічно припустити, що вона виникла разом із появою цивілізованих держав, у яких існувала писемність [1, с. 13]. Разом із тим Г. Ю. Гулєвська зазначає, що нотаріальна діяльність характеризується публічно-правовою природою та полягає в тому, що, захищаючи суб'єктивні права і законні інтереси фізичних і юридичних осіб, фіксуючи і посвідчуючи безспірні права осіб, нотаріат сприяє створенню ефективних умов для розпорядження власністю та її охорони й наданню суб'єктивним правам публічної сили (офіційного визнання від імені держави), з одного боку, а з іншого − здійснює делеговану державою функцію контролю в сфері цивільного обігу [2, с. 6].

Під нотаріальною діяльністю будемо розуміти дії уповноваженої державою особи, якій делеговані певні повноваження на посвідчення прав, а також фактів, що мають юридичне значення, та вчинення інших нотаріальних дій з метою надання їм юридичної достовірності.

Здійснюючи вплив на формування суспільних відносин, держава забезпечує їх державне регулювання, яке в юридичній науці розуміють як здійснюваний державою за допомогою всіх юридичних засобів владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення, охорони й розвитку, а також на поведінку і свідомість учасників цих відносин шляхом нормативного закріплення їх прав та обов'язків, встановлення певних дозволів та заборон, затвердження певних правових актів тощо.

Державне регулювання в широкому розумінні включає в себе весь арсенал організаційно-правових засобів впливу на відповідні суспільні відносини, що за своїм характером можуть бути як адміністративно-правовими, так і господарськими, і кримінально-правовими, зокрема шляхом встановлення відповідних заходів юридичної відповідальності. Державне регулювання у вузькому розумінні здійснюється за допомогою організаційно-розпорядчих засобів управлінського характеру, тобто шляхом встановлення певного режиму, дозволів, заборон тощо, тобто заходами адміністративно-правового регулювання. Державне й адміністративно-правове регулювання відповідних відносин – близькі поняття, що співвідносяться між собою як загальне й окреме. Тому можна до певної міри вважати, що категорія «державне регулювання» у своєму вузькому значенні збігається з категорією «адміністративно-правове регулювання» і використовується як аналог першої.

Адміністративно-правове регулювання – це дуже складне, комплексне й багатогранне явище і водночас процес. Як зазначає В. Б. Авер'янов, з ним пов'язано з'ясування сутності, змісту та форми держави (форми державного правління і форми державного устрою), розкриття функціональних, організаційно-структурних і політико-правових параметрів виконавчої влади як окремої гілки державної влади [3].

Слід зазначити, що основним інструментом державного регулювання є правові норми, хоча в науковій літературі вживається й термін «правове регулювання» як аналог регулювання державного й адміністративно-правового регулювання, зокрема, він є частиною загального правового регулювання суспільних відносин. Природа адміністративно-правового регулювання базується на природі державної влади і державно-владній природі норм адміністративного права, серед яких переважають імперативні правові норми.

У процесі здійснення адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності можна виділити дві взаємопов'язані між собою частини. По-перше, це вся система

органів державної влади і місцевого самоврядування, задіяних у процесі здійснення державного регулювання нотаріальної діяльності, тобто інституційний механізм регулювання відносин у сфері нотаріальної діяльності. До його складу входять органи державної влади, місцевого самоврядування та інші суб'єкти права, задіяні у процесі реалізації нотаріальної політики, а також їх повноваження та відносини між собою та іншими суб'єктами.

По-друге, це система правових норм, правових ідей та принципів, які творять законодавство про нотаріальні органи і які регулюють зміст та процес здійснення державного регулювання нотаріальної діяльності, тобто правовий механізм регулювання.

У свою конструкцію механізм правового регулювання включає норми права, правовідносини, акти тлумачення норм права, правову свідомість і правову культуру та акти реалізації норм права. З допомогою норм права законодавець встановлює права та обов'язки певних суб'єктів і, власне, створює необхідні умови для розвитку правовідносин [4, с. 24].

У теорії адміністративного права правове регулювання найбільш часто розглядається в контексті інструментарної теорії забезпечення механізму адміністративного права.

Так, наприклад, Т. С. Гончарук вважає, що механізм адміністративно-правового регулювання – це система адміністративно-правових засобів (елементів), за допомогою яких здійснюється правове регулювання (упорядкування) суспільних відносин у сфері державного управління. Структуру механізму адміністративного-правового регулювання утворюють адміністративно-правові норми, акти тлумачення та акти реалізації адміністративно-правових норм, адміністративно-правові відносини [5, с. 23].

А. С. Васильєв зауважує, що під методом правового регулювання розуміють сукупність прийомів, засобів та способів правового впливу на суспільні відносини, котрі складають предмет даної галузі права. Для адміністративного права, як, в принципі, и для будь-якої іншої галузі права, характерним є використання всієї сукупності прийомів і засобів, обумовлених самою природою юридичних норм, призваних упорядковувати і регулювати суспільні відносини [6, с. 8].

Цікавою є позиція С. В. Ківалова з цього питання: він зазначає, що обов'язковим елементом механізму адміністративно-правового регулювання виступають адміністративно-правові норми, тобто правила поведінки, які встановлюються чи санкціонуються державою і є обов'язковими для виконання. Також важливою складовою механізму адміністративно-правового регулювання є адміністративно-правові відносини [7, с. 16]. Отже, на думку С. В. Ківалова, є дві важливі частини механізму адміністративно-правового регулювання – адміністративно-правові норми та адміністративно-правові відносини. Цілком погоджуючись, визначимо адміністративно-правові норми, які регламентують здійснення нотаріальної діяльності.

Щодо юридичної природи адміністративно-правової норми в сучасному законодавстві про нотаріат зазначимо, що в Законі України «Про нотаріат» було закладено першооснови для правового регулювання правовідносин, які складаються з приводу реалізації уповноваженими органами публічно-владної діяльності у нотаріальній сфері, визначені правила поведінки, права й обов'язки учасників цих відносин, а також юридичні наслідки в результаті невиконання або неналежного виконання відповідних владних розпоряджень держави. Аналізуючи форму впливу адміністративно-правової норми на суспільні відносини, слід відзначити те, що для неї характерне застосування приписів до здійснення дій, дозволу, заохочення до дії й заборони. Найширше застосування мають приписи, що знаходить свій прояв у здійсненні органами держави публічно-владних повноважень у сфері нотаріальної діяльності завдяки владному встановленню належної поведінки, розпорядженню до дії.

На підставі аналізу наукової літератури та чинного законодавства слід виділити такі групи нотаріальних відносин, які регулюються нормами адміністративного права: а) між державою та суб'єктом вчинення нотаріальних дій з приводу організації нотаріальної діяльності (пов'язано з ініціюванням, підготовкою, аналізом, експертизою, прийняттям, відстеженням ефективності та переглядом управлінських рішень); б) між державою та суб'єктом вчинення нотаріальних дій з приводу контролю за нотаріальною діяльністю; в) відносини між суб'єктами вчинення нотаріальних дій та зобов'язаними суб'єктами. Якщо правове регулювання перших двох видів нотаріальних відносин нормами адміністративного права не викликає сумнівів, то третя група відносин є дискусійною. Але, на нашу думку, зазначені відносини спираються на теорію адміністративних послуг, покликану забезпечити надання певної кількості послуг, здатних полегшити

суспільне життя й гарантувати захист публічного інтересу під час здійснення нотаріальної діяльності.

Отже, нотаріальна діяльність є об'єктивним досягненням сучасного суспільства, без якого неможливо в наш час почуватися безпечно та забезпечувати надійну та всебічну реалізацію прав і свобод громадян у будь-яких сферах. На нашу думку, чітке формулювання визначення адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності надасть змогу розробити пропозиції щодо вдосконалення механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина та використання їх у практичній діяльності і впровадження в нормативні джерела для їх удосконалення з цього приводу.

Таким чином, механізм адміністративно-правового регулювання відносин у сфері нотаріальної діяльності включає в себе сукупність форм, методів та інструментів, за допомогою яких держава впливає на діяльність об'єктів і суб'єктів зазначеної сфери з метою посвідчення прав, а також фактів, що мають юридичне значення, та вчинення інших нотаріальних дій для надання їм юридичної достовірності в точній відповідності із законом і за неухильного дотримання встановленого порядку, спеціально уповноваженою державою особою, якій для цього делеговані певні публічно-владні повноваження.

Література

1. Федорова К. І. Адміністративно-правове регулювання приватної нотаріальної діяльності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Федорова Ксенія Іванівна. – К., 2008. – 212 с.
2. Гулєвська Г. Ю. Організаційно-правові аспекти державного регулювання нотаріальної діяльності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Гулєвська Ганна Юріївна. – Ірпінь, 2004. – 216 с.
3. Аверьянов В. Б. Аппарат государственного управления : интересы и деятельность / В. Б. Аверьянов. – К. : Юрінком Інтер, 1993. – 274с.
4. Горшенев В. М. Способы и организационные формы правового регулирования в социалистическом обществе / В. М. Горшенев. – М. : Юрид. лит., 1972. – 240 с.
5. Гончарук С. Т. Адміністративна відповідальність за законодавством України : навч. посіб. / С. Т. Гончарук. – К. : КМУЦА, 1995. – 78 с.
6. Васильев А. С. Административное право Украины (общая часть) : учеб. пособие / А. С. Васильев. – Х. : Одиссей, 2002. – 288 с.
7. Адміністративне право України : підручник / [за заг. ред. С. В. Ківалова]. – О. : Юрид. л-ра, 2003. – 896 с.

Надійшла до редколегії 27.08.2010

УДК 342(477)

П. О. УГРОВЕЦЬКИЙ,
здобувач
Харківського національного університету внутрішніх справ

ЮРИДИЧНА ПРИРОДА АДМІНІСТРАТИВНИХ АКТІВ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Досліджено юридичну природу адміністративних актів органів публічної адміністрації. Приділено увагу використанню термінів «адміністративний акт» та «органи публічної адміністрації» в адміністративному праві.

УГРОВЕЦКИЙ П. О. ЮРИДИЧЕСКАЯ ПРИРОДА АДМИНИСТРАТИВНЫХ АКТОВ ОРГАНОВ ПУБЛИЧНОЙ АДМИНИСТРАЦИИ
Исследована юридическая природа административных актов органов публичной администрации. Уделено внимание использованию терминов «административный акт» и «органы публичной администрации» в административном праве.

UGROVETSKIY P. LEGAL NATURE OF PUBLIC ADMINISTRATION AGENCIES' ADMINISTRATIVE ACTS
Legal nature of public administration agencies' administrative acts is researched. Attention is paid to the usage of terms «administrative act» and «public administration agencies» in administrative law.

Підвищення ефективності зовнішньоадміністративної та внутрішньоорганізаційної діяльності органів публічної адміністрації безпосередньо залежить від наукового забезпечення процесу підготовки та прийняття адміністративних актів. Дослідження проблематики

© Угровецький П. О., 2010